

Sygn. akt I NSK 17/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 lutego 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Oktawian Nawrot (przewodniczący)

SSN Marcin Łochowski (sprawozdawca)

SSN Marek Siwek

w sprawie z powództwa S. S.A. w S.
przeciwko Prezesowi Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów
o stwierdzenie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw
Publicznych w dniu 27 lutego 2019 r.,
skargi kasacyjnej pozwanego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 22 lutego 2017 r., sygn. akt VI ACa [...],

**uchyła zaskarżony wyrok w całości i przekazuje sprawę do
ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w [...],
pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach
postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, decyzją z dnia 2 lipca 2014 r., Nr RKR – [...], po przeprowadzeniu z urzędu postępowania w sprawie stosowania przez S. Sp. z o.o. S.K.A. w S.:

1. na podstawie art. 27 ust. 1 i 2 w zw. z art. 24 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 229 ze zm. – dalej, jako: „u.o.k.k.”) uznał za naruszającą zbiorowe interesy konsumentów praktykę, stosowaną przez S. S.A. w S. (dawniej S. Sp. z o.o. S.K.A.), polegającą na zamieszczaniu w stosowanych w obrocie z konsumentami wzorcach umów postanowień wpisanych na podstawie art. 479⁴⁵ k.p.c. do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, przytoczonych w decyzji i stwierdził zaniechanie jej stosowania z dniem 24 lutego 2014 r.;

2. na podstawie art. 27 ust. 4 w zw. z art. 26 ust. 2 u.o.k.k. określił środki usunięcia trwających skutków naruszenia zbiorowych interesów konsumentów, poprzez nałożenie na przedsiębiorcę S. S.A. w S., obowiązku aneksowania umów zawartych z konsumentami obowiązujących w dniu otrzymania niniejszej decyzji, a zawartych w oparciu o wzorce umów zawierające postanowienia wskazane w pkt. 1. sentencji niniejszej decyzji, w terminie 90 dni od daty uprawomocnienia się niniejszej decyzji, w ten sposób, że w miejsce dotychczasowych zapisów wprowadzone zostaną postanowienia w brzmieniu zgodnym z treścią nowych, zmienionych ww. wzorców umów, uwzględniających zastrzeżenia Prezesa UOKiK;

3. na podstawie art. 77 ust. 1 w zw. z art. 80 u.o.k.k. oraz na podstawie art. 263 § 1 i art. 264 § 1 k.p.a. w zw. z art. 83 ww. u.o.k.k. obciążył przedsiębiorcę S. S.A. w S. kosztami niniejszego postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów oraz zobowiązał do zwrotu Prezesowi UOKiK kosztów postępowania w kwocie 39,90 zł w terminie 14 dni od dnia uprawomocnienia się decyzji.

Od tej decyzji odwołanie złożyła S. S.A. w S., zaskarżając ją w części zawartej w pkt. 2. sentencji decyzji i wnosząc o uchylenie tego punktu decyzji w całości, ewentualnie zmianę decyzji w pkt. 2., przez:

(1) w odniesieniu do postanowień wymienionych w punkcie 1.1 – 1.4 i 1.12 sentencji decyzji – zmianę obowiązku aneksowania umów zawartych z konsumentami na obowiązek zwrotu kupującym (stronom umów obowiązujących jeszcze w dacie doręczenia decyzji) poniesionych opłat sądowych za wpisy w księgach wieczystych praw niezwiązanych z nabywanym lokalem i kosztów wypisu

aktu notarialnego dla S. – w terminie do dnia zawarcia umowy ustanowienia odrębnej własności lokalu i jego sprzedaży, oraz pokwitowaniem zwrotu przy zawarciu umowy ustanowienia odrębnej własności lokali i jego sprzedaży przez wprowadzenie postanowienia o następującej treści:

„Spółka dokonała zwrotu na rzecz nabywców kwoty wynoszącej [...] zł, tytułem kosztów poniesionych przez nich w związku z zawarciem przedwstępnej umowy ustanowienia odrębnej własności lokalu i jego sprzedaży, a niezwiązanych z nabywanym lokalem, co Nabywcy potwierdzają.”;

(2) w odniesieniu do postanowień wymienionych w punkcie 1.5 – 1.11 oraz 1.16 – 1.26 i 1.28 – 1.32 sentencji decyzji – uchylenie obowiązku aneksowania umów zawartych z konsumentami;

(3) w odniesieniu do postanowień wymienionych w punkcie 1.15 i 1.27 sentencji decyzji – zmianę obowiązku aneksowania umów zawartych z konsumentami na obowiązek pisemnego poinformowania Wspólnot Mieszkaniowych o uznaniu ww. postanowień za klauzule niedozwolone oraz propozycję zmiany umowy o sposób korzystania z nieruchomości wspólnej w zakresie szyldów reklamowych dla lokali niemieszkalnych, w trybie zgodnym z ustawą z dnia 24 czerwca 1994 r. o własności lokali (jednolity tekst: Dz.U z 2000 r. Nr 80, poz. 903 ze zm.).

Wyrokiem z dnia 5 października 2015 r., sygn. akt XVII AmA [...] Sąd Okręgowy w W. – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów oddalił odwołanie oraz orzekł o kosztach postępowania.

Sąd Okręgowy ustalił, że S. Sp. z o.o. S.K.A. w S. prowadziła działalność gospodarczą w zakresie realizacji projektów budowlanych związanych ze wznoszeniem budynków mieszkalnych i niemieszkalnych, kupnem i sprzedażą nieruchomości na własny rachunek. W obrocie z udziałem konsumentów powód posługuje się dla realizowanych inwestycji wzorcami umów, obejmującymi umowy deweloperskie, umowy ustanowienia odrębnej własności lokali i sprzedaży lokali. Projekty umów są sporządzane przez powoda przed ich zawarciem i zawierają gotowe jednolite postanowienia. Wzorce umów zawierają postanowienia, które mogą być rozpatrywane pod kątem tożsamości z postanowieniami wpisanymi do rejestru klauzul niedozwolonych. Zastrzeżenia takie budzą postanowienia w pkt

1.1 – 1.33 sentencji decyzji. W rejestrze postanowień wzorców umów uznanych za niedozwolone znajdują się bowiem postanowienia tożsame z używanymi przez powoda.

Sąd Okręgowy zwrócił uwagę, że powód skarżył decyzję wyłącznie w zakresie jej pkt. 2., co oznacza, że w pozostałym zakresie stała się ona prawomocna. Sąd ten podkreślił, że stosowanie przez powoda praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów polegającej na zamieszczaniu we wzorcach umowy postanowień wpisanych do rejestru klauzul niedozwolonych i zaniechanie jej z dniem 24 lutego 2014 r., jako objęte prawomocną decyzją Prezesa UOKiK, było w sprawie wiążące.

Sąd Okręgowy wskazał, że zgodnie z art. 27 ust. 4 u.o.k.k., jeżeli przedsiębiorca zaprzestał stosowania praktyki, o której mowa w art. 24 u.o.k.k., Prezes UOKiK wydaje decyzję o uznaniu praktyki za naruszającą zbiorowe interesy konsumentów i stwierdzającą zaniechanie jej stosowania, a przepis art. 26 ust. 2 u.o.k.k. stosuje się odpowiednio. W myśl art. 26 ust. 2 u.o.k.k. w decyzji, o której mowa, Prezes UOKiK może określić środki usunięcia trwających skutków naruszenia zbiorowych interesów konsumentów w celu zapewnienia wykonania nakazu, w szczególności zobowiązać przedsiębiorcę do złożenia jednokrotnego lub wielokrotnego oświadczenia o treści i w formie określonej w decyzji. Może również nakazać publikację decyzji w całości lub w części na koszt przedsiębiorcy.

Sąd pierwszej instancji wyjaśnił, że uprawnienie do określenia środków usunięcia skutków naruszenia zbiorowych interesów konsumentów ma charakter fakultatywny, a przesłanką do jego zastosowania jest trwanie skutków naruszenia, co ma miejsce, gdy przedsiębiorca kontynuuje swoje działania wymierzone w zbiorowe interesy konsumentów i nie podejmuje żadnych środków w celu zapobieżenia skutkom swoich naruszeń albo gdy przedsiębiorca podjął pewne kroki w celu usunięcia skutków naruszenia, jednak działania te nie są adekwatne do skali naruszenia. Środki usunięcia trwających skutków naruszenia zbiorowych interesów konsumentów w celu zapewnienia wykonania nakazu muszą być „adekwatne do rodzaju uchybień, stopnia winy przedsiębiorcy i czasokresu wadliwego działania”. Sąd pierwszej instancji zauważył, że ustawa nie określa środków usunięcia trwających skutków niedozwolonej praktyki, ograniczając się do katalogu

przykładowego, oraz przyjął, iż jednym z nich może być dokonanie zmian w dotychczas zawartych i wciąż obowiązujących umowach z konsumentami. Sąd Okręgowy wskazał przy tym, że treść przepisu nie pozostawia wątpliwości, że środki te nie mogą wykraczać ponad trwające skutki naruszenia zbiorowych interesów konsumentów.

W rozpoznawanej sprawie, zdaniem Sądu pierwszej instancji, skoro praktyka naruszająca zbiorowe interesy konsumentów polegała na zamieszczaniu we wzorcach umów postanowień określonych w pkt. 1. decyzji, to oczywistym skutkiem tego działania były zawarte z konsumentami umowy zawierające te klauzule. Sąd ten wywiódł, że usunięcie skutków powyższych działań może nastąpić wyłącznie poprzez usunięcie zakwestionowanych klauzul z obrotu prawnego, co możliwe jest jedynie przez zmianę treści zawartych umów. Sąd Okręgowy zauważył przy tym, że proponowane przez powódkę zmiany treści pkt. 2. decyzji wykraczają ponad istotę rozstrzygnięcia zawartego w pkt. 1. Zwrot określonych kwot w ramach wzajemnych rozliczeń jest następstwem treści stosunku prawnego pomiędzy powódką a konsumentami po usunięciu z obrotu prawnego zakwestionowanych przez Prezesa UOKiK klauzul. Wykracza zatem ponad bezpośrednio trwające skutki naruszenia zbiorowych interesów konsumentów.

W ocenie Sądu pierwszej instancji, samo zawiadomienie konsumentów o rozstrzygnięciu określonym w pkt. 1. decyzji nie usuwa wszystkich skutków stosowania przez powódkę niedozwolonej praktyki, gdyż pozostawia przedmiotowe zapisy w obrocie prawnym. Sąd ten przyjął, że nie można było uznać, iż jest to adekwatny środek do usunięcia trwających skutków naruszenia zbiorowych interesów konsumentów. Sąd pierwszej instancji podkreślił przy tym, że określony przez pozwanego obowiązek usunięcia skutków polega w istocie na zaoferowaniu konsumentom, którzy zawarli umowy i których umowy dotąd nie wygasły zmiany ich treści polegającej na usunięciu zakwestionowanych praktyk, a następnie zawarcie odpowiednich aneksów z konsumentami, którzy wyrażą wolę skorzystania z tej oferty. Na konsumentach nie ciąży bowiem obowiązek zmiany umowy, który dotyczy wyłącznie powoda.

Wskazując na treść art. 31 ust. 3 Konstytucji RP Sąd Okręgowy wywiódł, że ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być

ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw. Przepis art. 27 ust. 4 u.o.k.k. jest przepisem rangi ustawowej i służy ochronie praw innych osób – m.in. konsumentów. Obowiązek powstrzymania się od działań sprzecznych z prawem i usunięcia skutków takiego uprzedniego działania nie narusza istoty wolności i praw zawartych w Konstytucji.

Na skutek apelacji powoda, Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 22 lutego 2017 r. zmienił zaskarżony wyrok w całości, w ten sposób, że w punkcie pierwszym uchylił punkt drugi zaskarżonej decyzji, w punkcie drugim zasądził od Prezesa UOKiK na rzecz pozwanego kwotę 1.377 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania oraz dodał punkt trzeci o treści: „stwierdza, że zaskarżona decyzja nie została wydana z rażącym naruszeniem prawa ani bez podstawy prawnej w rozumieniu art. 479^{31a} § 3 k.p.c.”. Nadto, orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny doszedł do przekonania, że apelacja jest zasadna, choć z przyczyn odmiennych od tych, które wskazane zostały w jej uzasadnieniu. Sąd Apelacyjny wskazał, że powód nie zaskarżył punktu 1. decyzji, a jedynie jej punkt 2., w którym określono środki usunięcia trwających skutków naruszenia zbiorowych interesów konsumentów. Dokonanie oceny prawidłowości decyzji w zaskarżonej części nie mogło jednak, zdaniem Sądu drugiej instancji, abstrahować od analizy jej punktu 1. W tym kontekście Sąd Apelacyjny, powołując się na uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2015 r., III CZP 17/15 wskazał, że „odmienność interesów reprezentowanych po stronie czynnej i biernej postępowania w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone daje podstawę do zajęcia stanowiska, że – jakkolwiek brzmienie art. 479⁴³ k.p.c. nie przewiduje odpowiedniego zróżnicowania trzeba w ramach wykładni dokonać jego teleologicznej redukcji. Powinna ona skutkować przyjęciem, że przewidziana w tym przepisie rozszerzona podmiotowo prawomocność materialna wyroku uwzględniającego powództwo o uznanie postanowienia wzorca umowy za niedozwolone działa jednokierunkowo, tj. na rzecz wszystkich osób trzecich, ale wyłącznie przeciwko pozwanemu przedsiębiorcy, przeciwko któremu ten wyrok

został wydany. W efekcie omawiany wyrok działa na rzecz wszystkich, tj. strony powodowej i wszystkich osób trzecich, ale tylko przeciwko konkretnemu pozwanemu przedsiębiorcy”. Sąd Apelacyjny przychylił się do poglądu Sądu Najwyższego, że ograniczenie działania prawomocności wyroku uwzględniającego powództwo o uznanie postanowienia wzorca umowy za niedozwolone wyłącznie do pozwanego przedsiębiorcy oznacza, że niekorzystne skutki tego wyroku kierowane są jedynie do tego podmiotu, który miał zapewnione prawo do wysłuchania w postępowaniu. Sąd drugiej instancji podkreślił również, że przedstawiona uchwała Sądu Najwyższego nie stoi w sprzeczności z treścią wyroku Trybunału Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2016 r. w sprawie C-119/15, Biuro podróży „Partner” Sp. z o.o. Sp.k. w Dąbrowie Górniczej przeciwko Prezesowi UOKiK.

Sąd Apelacyjny uznał zatem, że powodowi niesłusznie przypisano zarzut naruszenia normatywnych reguł ochrony konsumenta w zakresie określonym w punkcie 1. sentencji decyzji. Okoliczność, iż powód zaskarżył jedynie punkt 2. decyzji nie zmienia tego, że w przedstawionym stanie rzeczy obciążenie powoda jakimikolwiek dolegliwościami, a z tym wiązałoby się nałożenie na niego obowiązku usunięcia trwających skutków naruszenia w sposób określony w punkcie 2. decyzji, nie może zostać zaakceptowane. W tym kontekście Sąd drugiej instancji podkreślił, że nałożenie na powoda obowiązku usunięcia trwających skutków naruszenia w sposób określony przez Prezesa UOKiK nie jest automatyczną konsekwencją stwierdzenia naruszenia prawa ochrony konsumenta. Na gruncie niniejszej sprawy nałożeniu na powoda takiego obowiązku zdecydowanie sprzeciwia się zasada zaufania obywateli do państwa. Linia orzecznicza w kwestii mającej węzłowe znaczenie dla dopuszczalności stwierdzenia naruszenia przez powoda normatywnych reguł ochrony konsumenta, w zakresie określonym w punkcie 1 sentencji decyzji, była nieustabilizowana przez dłuższy czas. Jej ewolucja wpłynąć mogła na decyzję powoda dotyczącą zakresu zaskarżenia decyzji Prezesa UOKiK. W tej sytuacji nałożenie na powoda obowiązku, którego mógłby uniknąć, gdyby stan normatywny był jasny jest, zdaniem Sądu Apelacyjnego, nie do przyjęcia. Odmienne rozstrzygnięcie badanej kwestii prowadziłoby do aprobaty Sądu dla rozszerzenia zakresu nieprawidłowości w funkcjonowaniu władz publicznych, których negatywne skutki ponosi podmiot indywidualny. Sąd Apelacyjny uznał przy

tym, że w związku z bardzo poważnymi wątpliwościami dotyczącymi wykładni relewantnych przepisów, które doprowadziły do powstania rozbieżności w judykaturze zaskarżona decyzja nie została wydana z rażącym naruszeniem prawa, ani bez podstawy prawnej.

Skargę kasacyjną od tego wyroku wniósł pozwany, zaskarżając go w całości, wnosząc o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy przez oddalenie apelacji powoda oraz zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów procesu. Skarga kasacyjna została oparta na dwóch podstawach:

1) naruszenia przepisów postępowania, które mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, tj. art. 7, art. 10 Konstytucji RP i art. 16 k.p.a. przez dokonanie własnej oceny zachowania powoda w kontekście naruszenia zakazu stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, co następnie doprowadziło do uchylenia decyzji Prezesa UOKiK w zaskarżonym zakresie, tj. określenia sposobu usunięcia trwających skutków naruszenia, podczas gdy zachowanie to zostało już ocenione przez Prezesa UOKiK i uznane za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów w prawomocnej (niezaskarżonej) części decyzji, którą sąd był związany co oznacza, że musiał przyjąć, iż ocena zachowania powoda kształtuje się tak, jak przyjęto w tej decyzji;

2) naruszenia prawa materialnego, tj. art. 24 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 u.o.k.k. przez jego błędną wykładnię, a w konsekwencji nieprawidłowe zastosowanie, na skutek przyjęcia, że stosowanie postanowień wpisanych do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ k.p.c. można uznać za bezprawne dopiero w przypadku stwierdzenia, że jest ono sprzeczne z zakazem ustanowionym w innym przepisie prawa, podczas gdy przepis ten stanowi samodzielną i wystarczającą podstawę stwierdzenia bezprawności opisanego w nim zachowania.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną powód wniósł o jej oddalenie oraz zasądzenie kosztów postępowania według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest oparta na uzasadnionych podstawach.

1. Zasadny jest zarzut, sformułowany w ramach pierwszej podstawy skargi kasacyjnej, dotyczący naruszenia przepisów art. 16 k.p.a. w zw. z art. 7, art. 10 Konstytucji RP.

Sąd Apelacyjny przyjął, że niezaskarżenie przez powoda punktu 1. decyzji Prezesa UOKiK z dnia 2 lipca 2014 r., stwierdzającego naruszenie przez skarżącego zbiorowych interesów konsumentów, nie stoi na przeszkodzie ocenie słuszności (zasadności) tego rozstrzygnięcia. To stanowisko Sądu Apelacyjnego jest błędne.

Zgodnie z art. 378 § 1 k.p.c. sąd drugiej instancji rozpoznaje sprawę w granicach apelacji; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod uwagę nieważność postępowania. W uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, mającej moc zasady prawnej wyjaśniono m.in., że kognicja sądu drugiej instancji obejmuje tylko ten fragment sprawy, który zgodnie z art. 368 § 1 pkt 1 k.p.c. został objęty wskazaniem, co jest zaskarżone (całość czy część i ewentualnie jaka część orzeczenia sądu pierwszej instancji). Ponieważ w niniejszej sprawie powód zaskarżył wyrok Sądu Okręgowego w całości, to o zakresie, w jakim sprawa podlegała rozpoznaniu przez Sąd Apelacyjny decydują granice odwołania wniesionego przez powoda. Innymi słowy, zakres kognicji Sądu drugiej instancji jest determinowany przedmiotem postępowania przed Sądem pierwszej instancji, wyznaczonym granicami nakreślonymi przez odwołanie powoda.

Zgodnie z art. 479²⁸ § 3 k.p.c. odwołanie od decyzji Prezesa UOKiK powinno czynić zadość wymaganiom przepisanych dla pisma procesowego oraz zawierać oznaczenie zaskarżonej decyzji, przytoczenie zarzutów, zwięzłe ich uzasadnienie, wskazanie dowodów, a także zawierać wniosek o uchylenie lub zmianę decyzji w całości lub w części. Zakres zaskarżenia decyzji (w całości lub w części), w powiązaniu z treścią wniosku o uchylenie lub zmianę decyzji, wyznacza zatem granice rozpoznania sprawy przez sąd ochrony konkurencji i konsumentów (art. 187 § 1 pkt 1, 321 § 1 k.p.c.). Sąd ten nie może wyrokować co do przedmiotu, który nie był objęty żądaniem, ani zasądzać ponad żądanie (art. 321 § 1 k.p.c.). Zakres żądania wyznaczony jest przez zakres odwołania (przede wszystkim

przedmiotowy) i zakresem tym sąd ochrony konkurencji i konsumentów jest związany. W pozostałym, niezaskarżonym odwołaniem, zakresie decyzja Prezesa UOKiK staje się prawomocna z chwilą bezskutecznego upływu terminu do wniesienia odwołania (por. art. 26 ust. 3 u.o.k.k.).

Skoro więc powód w sposób jednoznaczny zaskarżył decyzję Prezesa UOKiK jedynie w zakresie punktu 2., to nie ulega wątpliwości, że decyzja ta w punkcie 1. stała się prawomocna. Wymaga wobec tego rozważania, jakie skutki dla postępowania przed sądem ochrony konkurencji i konsumentów ma uprawomocnienie się decyzji Prezesa UOKiK, uznającej skonkretyzowane zachowanie przedsiębiorcy za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów.

Sąd Najwyższy zwraca uwagę, że „powszechnie przyjmuje się zasadę uwzględniania przez sądy powszechne skutków prawnych orzeczeń organów administracyjnych, która ma swoje źródło w prawnym rozgraniczeniu drogi sądowej i drogi administracyjnej, czego wyrazem są art. 2 § 3 i art. 177 § 1 pkt 3 k.p.c. oraz art. 16 i 97 § 1 pkt 4 k.p.a., a pod rządami Konstytucji także w idei podziału władz (art. 10) oraz działania organów władzy publicznej na podstawie i w granicach prawa (art. 7)”. Natomiast „w konkretnej sprawie zasada związania sądu cywilnego decyzją administracyjną nie znajduje zastosowania wówczas, gdy w sensie prawnym decyzji nie ma oraz że pod tym kątem legalność decyzji może być przedmiotem badania sądu cywilnego w ramach incydentalnej, swoistej kontroli stosowania prawa, będącej atrybutem władzy sądowniczej. ... Możliwość badania, a ściślej – kwestionowania decyzji administracyjnej wyłącznie w ograniczonym zakresie, w myśl wypracowanej w judykaturze Sądu Najwyższego koncepcji bezwzględnej nieważności (nieistnienia) decyzji administracyjnej, stanowi jedyne odstępstwo od zasady związania sądu cywilnego decyzją administracyjną. Poza tym Sąd Najwyższy wielokrotnie wyrażał pogląd, że sąd w postępowaniu cywilnym nie jest uprawniony do kwestionowania decyzji administracyjnej, w szczególności pod względem jej merytorycznej zasadności, i jest nią związany także wówczas, gdy w ocenie sądu decyzja jest wadliwa.”. (tak Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 9 października 2007 r., III CZP 46/07, zob. też np. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 12 maja 1964 r., II CR 185/64, z dnia 6 marca 1967 r., III CR 402/66, z dnia 3

lutego 1976 r., II CR 732/75, z dnia 16 maja 2002 r., IV CKN 1071/00, z dnia 12 marca 2004 r., II CK 47/03, z dnia 28 lipca 2004 r., III CK 296/03, z dnia 30 stycznia 2007 r., IV CSK 350/06, z dnia 3 lipca 2015 r., IV CSK 636/14, a także uchwały Sądu Najwyższego: z dnia 18 listopada 1982 r., III CZP 26/82, z dnia 27 września 1991 r., III CZP 90/91 oraz postanowienia: z dnia 9 listopada 1994 r., III CRN 36/94, z dnia 24 maja 1996 r., I CRN 67/96, z dnia 30 czerwca 2000 r., III CKN 268/00, z dnia 19 listopada 2004 r., V CK 251/04).

W konsekwencji, w postępowaniu cywilnym sąd jest związany decyzją administracyjną o prejudycjalnym znaczeniu dla rozstrzygnięcia sprawy cywilnej. Związanie oznacza konieczność wzięcia przez sąd pod rozagę stanu prawnego ukształtowanego albo ustalonego w decyzji. W tym zakresie sąd nie jest uprawniony do dokonania odmiennej oceny konsekwencji prawnych określonych faktów, stanowiących podstawę decyzji.

Słusznie zauważył skarżący, że zasada uwzględniania przez sądy powszechne skutków prawnych orzeczeń organów administracyjnych ma swoje źródło w prawnym rozgraniczeniu drogi sądowej i drogi administracyjnej, czego wyrazem jest art. 16 k.p.a., wyrażona w art. 10 Konstytucji zasada podziału władz oraz wyrażona w art. 7 Konstytucji zasada działania organów władzy publicznej na podstawie i w granicach prawa. Według Sądu Najwyższego, wniesienie odwołania otwiera drogę sądową do zbadania przedmiotu sporu objętego zaskarżoną częścią decyzji. Z kolei zaniechanie zaskarżenia części decyzji powoduje, że decyzja w tym zakresie staje się prawomocna, a sprawa w tym fragmencie – ostatecznie zakończona na etapie postępowania przed Prezesem UOKiK.

Zatem, orzekając w niniejszej sprawie Sąd Apelacyjny był związany decyzją Prezesa UOKiK w zakresie, w jakim decyzja ta nie została przez powoda zaskarżona, a więc w punkcie 1. W tej części decyzji Prezes UOKiK na podstawie art. 27 ust. 1 i 2 w zw. z art. 24 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 u.o.k.k. uznał za naruszającą zbiorowe interesy konsumentów praktykę, stosowaną przez powoda, polegającą na zamieszczaniu w stosowanych, w obrocie z konsumentami, wzorcach umów postanowień wpisanych na podstawie art. 479⁴⁵ k.p.c. do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone przytoczonych w decyzji. Sąd Apelacyjny miał wobec tego obowiązek uznać, że posługiwanie się przez powoda

określonymi w decyzji wzorcami umów stanowiło praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów. Nie był natomiast uprawniony do odmiennej oceny tej praktyki, niezależnie od tego, czy uznał decyzję Prezesa UOKiK w tym zakresie za zasadną (słuszną).

Tym samym niedopuszczalna jest konkluzja Sądu Apelacyjnego o braku podstaw do nałożenia na powoda na podstawie art. 26 ust. 2 w zw. z art. 27 ust. 4 u.o.k.k. obowiązków określonych w pkt. 2. decyzji, oparta na założeniu, że skarżący nie dopuścił się praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów w rozumieniu art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k.

Sąd Apelacyjny mógłby pominąć skutki wynikające z pkt. 1. decyzji w jednym tylko wypadku. Zasada związania sądu cywilnego decyzją administracyjną doznaje bowiem ograniczenia w myśl koncepcji tzw. bezwzględnej nieważności decyzji administracyjnej, która nie ma, co prawda, normatywnego umocowania, ale znajduje oparcie w utrwalonym orzecznictwie Sądu Najwyższego. Przyjmuje się, że decyzja administracyjna nie może wywoływać skutków prawnych, pomimo jej formalnego nieuchylenia, jeśli jest dotknięta wadami, godzących w jej istotę jako aktu administracyjnego. Do takich wad zalicza się brak organu powołanego do orzekania w określonej materii oraz niezastosowanie jakiejkolwiek procedury lub oczywiste naruszenie zasad postępowania administracyjnego (zob. np. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 21 listopada 1980 r., III CZP 43/80, z dnia 21 września 1984 r., III CZP 53/84, z dnia 27 listopada 1984 r., III CZP 70/84 oraz postanowienie z dnia 9 listopada 1994 r., III CRN 36/94 i wyrok z dnia 7 kwietnia 1999 r., I CKN 1079/97).

W uzasadnieniu zaskarżonego wyroku brak jednak w tym zakresie jakichkolwiek wywodów. Nie można więc uznać, że pominięcie przez Sąd Apelacyjny skutków prawomocnej decyzji Prezesa UOKiK znajdowało uzasadnienie w tzw. bezwzględnej nieważności decyzji administracyjnej.

2. Z uwagi na to, że Sąd Apelacyjny był związany decyzją Prezesa UOKiK w zakresie, w jakim stała się prawomocna, nie ma potrzeby odnoszenia się do zarzutów skarżącego sformułowanych w ramach drugiej podstawy skargi kasacyjnej. Skoro w niniejszej sprawie kognicja sądu nie obejmuje kontroli zasadności decyzji w części niezaskarżonej, to nie ma podstaw do rozważania, czy

decyzja w tym zakresie była zgodna z przepisami u.o.k.k. Na tej płaszczyźnie wywody Sądu Apelacyjnego zawarte w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku są nie tylko niedopuszczalne, ale przede wszystkim zbędne.

Z tych względów, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok w całości i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w [...]. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 108 § 2 w zw. z art. 398²¹ k.p.c.